

Jan Havlíček:

NOVÝ PŘÍSTUP *k ochraně lokalit vybraných druhů ptáků*

V ochraně přírody existuje obecně několik způsobů, jak rostlinné a živočišné druhy chránit. Kromě ochrany samotných jedinců a populací je pro jejich zachování zásadní také ochrana lokalit, které jim umožňují přežívat a množit se. Asi nejrozšířenějším a nejznámějším způsobem je vyhlášení chráněných území, a to buď velkoplošných (u nás národní parky, chráněné krajinné oblasti a ptačí oblasti), nebo maloplošných (přírodní rezervace a památky, evropsky významné lokality, přechodně a smluvně chráněná území apod.). Významné, ale u veřejnosti méně známé nástroje poskytuje územní plánování. Při tvorbě územních plánů totiž hrají zásadní roli územně analytické podklady (ÚAP), které identifikují různé priority ochrany území ve veřejném zájmu (například ochrana vodních zdrojů, ochranná pásma okolo elektráren, letišť apod.) a stanovují limity využití těchto území (tj. jakým způsobem

může, či spíše nemůže být dané území využíváno). Podrobněji se tématu zohlednění potřeb ochrany přírody v územním plánování věnuje Pešout a kol. (2018).

Mezi významné limity (tzv. jevy ÚAP) sledované v územním plánování patří již zmíněná chráněná území, dále významné krajinné prvky, územní systém ekologické stability (tzv. ÚSES skládající se z biokoridorů a biocenter) a také „území výskytu chráněných druhů s národním významem“. Poslední jmenovaný jev nebyl dosud z více důvodů příliš využíván. V roce 2017 byla Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR), která je poskytovatelem této vrstvy ÚAP, přepracována metodika a byla navržena nová kritéria pro výběr cílových druhů – pro více informací viz článek Pešouta a kol. (2018). Tato metodika byla následně schválena Minister-

stvem životního prostředí. Základní limit pro využití území výskytu druhů s národním významem lze podle zmiňovaného článku charakterizovat zhruba následovně: „je zakázáno poškozovat (měnit) biotop zvláště chráněných druhů a jinak škodlivě zasahovat do jejich přirozeného vývoje“.

Co se týče ptáků, bylo vybráno 24 druhů, několik dalších původně navržených bohužel nesplnilo kritérium jasné vymezenosti obývaného biotopu (jde například o nepravidelně hnízdící druhy, druhy s nedostatečně známou vazbou populace na konkrétní lokality, druhy obývající lidská sídla nebo jinak vázané na lidskou činnost, kde by omezení této činnosti bylo kontraproduktivní, apod.). Pro každý druh byl následně stanoven postup vymezení konkrétních lokalit výskytu, a to především s ohledem na jeho biologii a naše znalosti o jeho

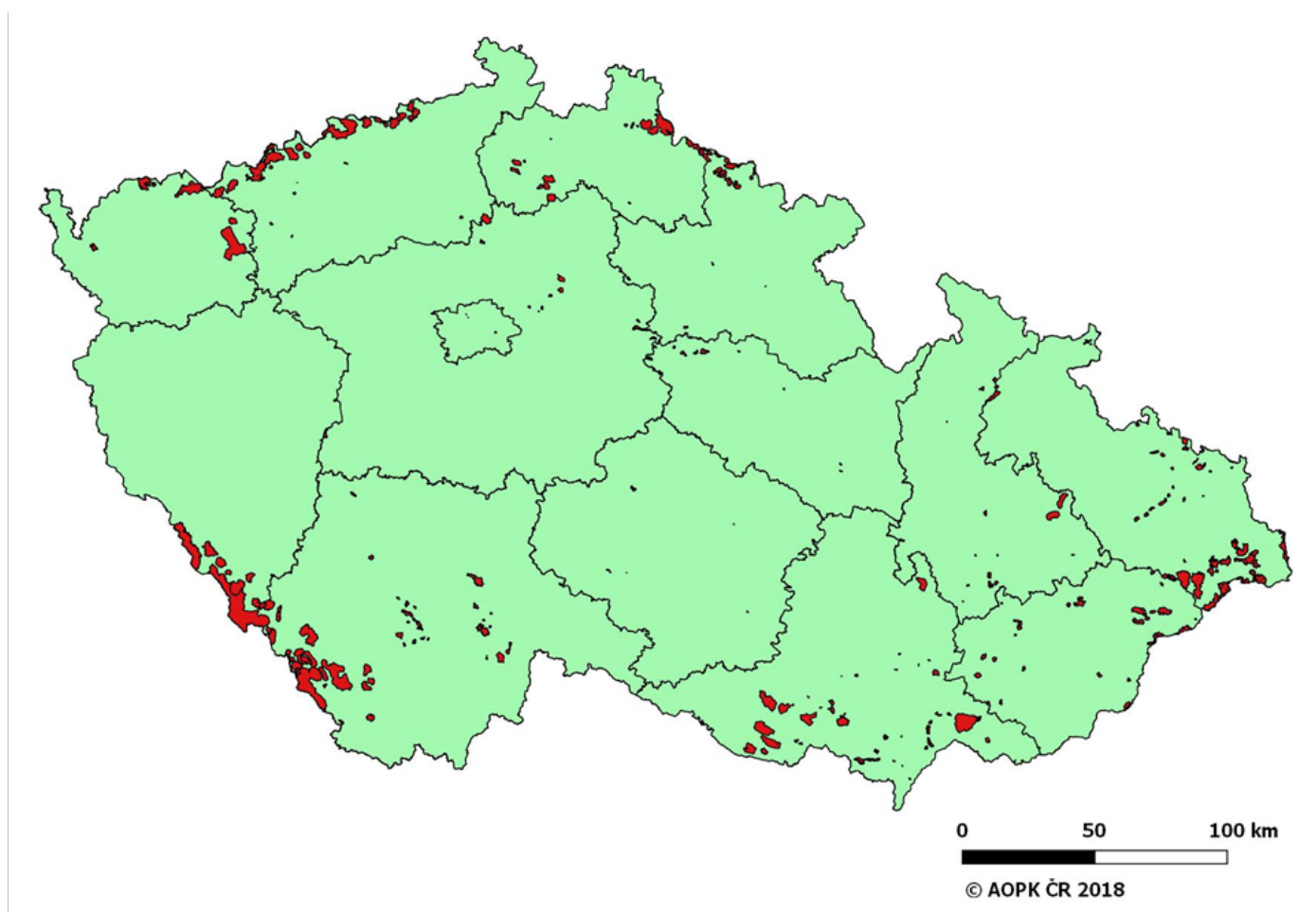
rozšíření. Zakresleny byly lokality pravidelného výskytu v době hnízdění, popř. jádrové území výskytu daného druhu. Zákresy zpravidla kopírují hranice vhodných biotopů, popř. jsou omezeny jinými prvky v krajině (např. současnými hranicemi rezervací, cestami apod.). Zdrojem dat o výskytu druhů byly přesně lokalizované nálezy obsažené v Nálezové databázi ochrany přírody (NDOP), která je spravována AOPK ČR a obsahuje okolo 24 mil. údajů o výskytu organismů na území ČR (více informací o NDOP a možnostech jejího využití pro ornitologii v některém z dalších článků). Pro vymezení lokalit některých druhů byly navíc využity i další publikované údaje nebo zákresy vytvořené v rámci jiných ochrannářských aktivit AOPK ČR. V několika případech byli pro upřesnění zákresů dotazováni i odborníci věnující se výzkumu nebo ochraně konkrétního

ních lokalit a druhů. Bohužel, někteří z nich slíbené podklady nedodali, čímž „svoje“ lokality připravili o možnost zohlednění potřeb jejich ochrany v procesu územního plánování.

V současné podobě má vrstva lokalit výskytu druhů národního významu 430 zákresů, po odečtení překrývajících se zákresů (lokalita je vyhlášena pro více druhů současně) a po sloučení zákresů, které mají společnou hranici, je to 285 plošně vymezených území. Celková rozloha vymezeného území zaujímá plochu 1 615 km², po odečtení překryvů s 1. a 2. zónami národních parků a maloplošně zvláště chráněnými územími, jako oblastí se stávajícími přísnými podmínkami ochrany, zbývá 254 ploch s výměrou 980 km². Nejvíce zákresů (bez ohledu na překryvy s 1. a 2. zónami NP a maloplošně zvláště chráněnými územími) bylo vytvořeno pro tetřívka obecného (57 zákresů o rozloze 498 km²), bukáčka malého (52

zákresů o rozloze 72 km²) a strakapouda bělohřbetého (44 zákresů o rozloze 142 km²). Nejméně, po 1 zákresu, mají koliha velká (3 km²) a kolpík bílý (0,14 km²), po 2 zákresech bylo vytvořeno pro volavku stříbřitou (0,60 km²) a slavíka modráčka tundrového (7 km²). Největší plochu (opět bez ohledu na výše zmíněné překryvy) mají zákresy pro tetřívka obecného, tetřeva hlušce (12 zákresů o rozloze 408 km²) a puštíka bělavého (23 zákresů o rozloze 316 km²). Nejmenší rozlohu naopak zauímají plochy vymezené pro již zmíněného kolpíka bílého, pro volavku stříbřitou a také pro břehouše černoocasého (3 zákresy o rozloze 2 km²).

Prostřednictvím aktuální vrstvy ÚAP bude pro ptáky v územním plánování nově identifikováno území s ochranou o rozloze téměř 1 tis. km², což rozhodně není malé číslo. K tomu je potřeba připočíst i další území, která budou vymezena z důvodu výsky-

Přehledová mapa vrstvy územně analytických podkladů (ÚAP) vymezených za účelem ochrany lokalit výskytu druhů ptáků.

Ukázka vymezení konkrétní lokality pro vodouše rudonohého.

tu dalších chráněných živočišných a rostlinných druhů národního významu, pro které byla vrstva také vytvořena. Na druhou stranu dochází k překryvu s jinými, již existujícími jevy ÚAP, ovšem sčítání efektu různých limitů vyplývajících ze všech jevů v překryvu rozhodně není na škodu. Tato vrstva ÚAP bude hrát významnou roli nejen při tvorbě územních plánů, ale i při posuzování jejich změn a rozhodně bude platným argumentem v řadě sporných případů – např. ji lze použít při hodnocení posudků, kde existuje podezření, že jsou na míru šité objednatelům. Za svou krátkou existenci byla už vrstva využita také například pro plánování finančních požadavků na ochranu konkrétních druhů nebo pro hrubé zhodnocení možného rozšiřování soustavy chráněných území. Do budoucna bude podle aktuálních poznatků o výskytu cílových druhů probíhat korekce a doplňování vrstvy ÚAP

(minimálně jednou ročně). Základem je samozřejmě dobrá znalost rozšíření a distribuce cílových druhů, respektive existence dostatečného množství kvalitních dat v NDOP. K tomu může přispět každý, kdo sdílí svá data nasbíraná v terénu. K tomu lze využít mimo jiné i mobilní aplikaci BioLog, nebo její webové rozhraní (biolog.nature.cz).

Jan Havlíček, AOPK ČR

K dalšímu čtení: Pavel Pešout, Václav Hlaváč, Karel Chobot 2018: *Ochrana biotopů ohrožených druhů v územním plánování*. *Ochrana přírody* 2/2018: 16–19.

Foto: Jiří Liščák (www.jiriliscak.cz)